

СТАНОВИЩЕ

От проф. д. ф. н. Николай Михайлов Нейчев

на дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор на науките“

по: област на висше образование – 2. Хуманитарни науки професионално направление –
2.1. Филология (Руска литература)

Автор: проф. д-р Людмил Иванов Димитров – Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Тема: ДРАМАТУРГИЯ НА РАЗОТИВАНЕТО (Антон Чехов – Лев Толстой – Максим Горки и завършекът на руската драматургия от XIX век)

Уважаеми колеги, в българската академична русистика проф. Людмил Димитров е най-задълбоченият и последователен изследовател на проблематиката на руската драматургия от XIX век (и не на последно място – неин талантлив преводач). На тази тема бе посветен както първият му дисертационен труд „Четвероевангелие“ от Пушкин. *Опит за изучение на драматургичния цикъл Малки трагедии*“, така и двете му значими монографии „Да бъдеш шут в играта на съдбата. Руската драматургия от XIX век. Херменевтика на канона“ и „Да размиваш Мелпомена или Чехов на големия път към драмата“. Предлаганият за обсъждане дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор на науките“ на тема *Драматургия на разотиването (Антон Чехов – Лев Толстой – Максим Горки и завършекът на руската драматургия от XIX век)* е естествено продължение на дългогодишните проучвания на проф. Димитров.

Пред нас е наистина фундаментално изследване, което впечатлява както със своя обем (от 721 страници), така и с приносните си литературно-исторически и херменевтични открития. **Приносна** за българската русистика (а и не само за българската) се явява самата постановка на темата, която за **първи път** се опитва в съпоставителен план да изследва живота и творчеството на тримата най-значими представители на руската драматургия от края на XIX век Чехов, Толстой и Горки.

В първа и втора глава на своя труд проф. Димитров се проявява като ерудиран и тънък познавач на биографичното битие на тримата драматурзи. Изследователят подробно (дори бих казал педантично) излага огромен брой факти (някои от които малко известни или необговорени в науката), подкрепящи **оригиналната му теза**, че ако аристократът Толстой в облеклото и житейското си поведение сякаш „влиза в обувките“ на плебея Горки, докато последният се стреми да наподобява дворянина Толстой и

подражава на интелектуалеца Чехов, а безспорният интелектуалец Чехов пък демонстрира най-последователното и респектиращо аристократично държание и като че ли има най-неподправеното житейско поведение. Оттук се прави изводът, че „централното място безусловно заема Чехов, докато другите двама импулсивно се стремят към него и не по-малко импулсивно (и инстинктивно) се отдалечават от него“ (с. 11). В тази част от изследването си проф. Димитров блестящо очертава сложния психопрофил на всеки от тримата драматурзи през собствените им еготекстове, както и чрез обективни, документално доказани източници. Именно чрез четенето на чуждия текст, у тримата се поражда желанието за тяхното лично запознанство. Като, според мнението на изследователя, през 1901 г. се състояла най-важната им среща в интенцията им да покорят театралната сцена на Русия. Това е „ползотворен и в някакъв смисъл единствен по рода си в европейската литература диалог в изявата им като драматурзи“ (с. 145). Оттук нататък – изтъква авторът – Толстой, Чехов и Горки са театрални величини, „непрекъснато съизмерващи се помежду си“. Любопитно е, че въпреки откритото и донякъде пресилено отхвърляне от страна на Толстой на Чехов като драматург (за разлика от възхищението му от неговата проза), именно сценичната интерпретация на Чеховата пиеса „Вуйчо Ваньо“, на която маститият писател присъства, оказва решителният тласък Толстой да възобнови след повече от трийсет години драматургичната си дейност. От друга страна, проф. Димитров с основание твърди, че Чехов изиграва основополагаща роля за привличането и на Горки към каузата му на драматург. Нещо повече. Изследователят **убедително доказва**, че както Толстой (в „Живият труп“), така и Горки (в „На дъното“) изграждат своите театрални похвати, *подражавайки* до голяма степен на новаторския чеховски драматургичен модел. Но авторът подчертава, че в повечето случаи овладяването на Чеховата поетика не се отдава нито на Толстой, нито на Горки (вж. по-подробно с. 387 – 544).

Особено внимание в част трета от труда на проф. Димитров заслужава **оригиналната му идея** да разглежда пиесите „Чайка“, „Вуйчо Ваньо“, „Три сестри“ и „Вишнева градина“ като драматургичен *цикъл*, с която нелека херменевтична задача той се справя успешно, чрез разкриването на общите за тези творби *мотиви, персонажни двойки, титрологични взаимодействия, експлицирани или скрити цитати от Шекспир, Толстой, Достоевски, промислена жанрова спецификация* и пр.

Големи, но **плодотворни усилия** авторът полага за изясняването и на такива сложни проблеми в Чеховата театрална поетиката като премахване на йерархичната персонажна система или *разпадането* на единния за руската драматургия архетипен

сюжет, заложен от Грибоедов в „От ума си тегли“ и продължен от Пушкин в „Русалка“, което пък, от друга страна, не може да се каже за пиесите на Толстой и Горки, които *го запазват* (вж. с. 506 и сл.). Но най-вече интерес предизвиква отговорът, който дава изследователят на полемичния и до днес в чехознанието въпрос за истинския смисъл, който е вложил руският драматург в жанровото определение „комедия“. По мое мнение, изводът, че „комедията се ражда от духа на трагедията“ и при Чехов „комичното и трагичното съществуват успоредно, сменяйки се рязко, без какъвто и да било преход, и на нас, възприемателите, се пада изборът кое от тях да следим и кое да „пропуснем“ (с. 324) – е един от най-съществените **приносни моменти** в дисертационния труд.

Не мога да отмина без внимание едно провокативно, но и особено **продуктивно наблюдение (откритие)** на проф. Димитров. А именно. Авторът увлекателно показва и **убедително доказва** как в „двойното дъно“ – от една страна – в пиесата на Горки „На дъното“ присъстват като „персонажи“, разбира се в законспириран вид, самите негови драматургични „конкуренти“ Толстой и Чехов (с. 545 – 586). От друга страна пък Чехов във „Вишнева градина“ окарикуатурява Горки (в лицето на Петя Трофимов с релации към Лопяхин) и Толстой (в образа на Фирс) (с. 624 – 632). Съответно, с въвеждането на персонажи като лекаря и доскорощния дворянин, изпаднал на социалното дъно, в пиесата си „Живият труп“, Толстой превръща Чехов и Горки в свои „персонажи“ (с. 624).

В заключение следва да изтъкна и още нещо. Предложеното изследване, освен с новаторски дух и с необходима си научно-обяснителна сила, притежава и редица други достойнства. Като например: текстът е ясно и логично структуриран; въоръжен е с впечатляваща библиография, наброяваща 498 библиографски единици; снабден е с достатъчен илюстративен материал (24 илюстрации); и не на последно място – написан е в увлекателен, характерен за автора си, артистичен стил. Така че можем с увереност да кажем, че представеният дисертационен труд достойно увенчава академично-научната кариера на проф. Димитров.

От всичко казано дотук убедено предлагам на почитаемото научно жури да присъди на проф. д-р Людмил Димитров научната степен „доктор на науките“ в област на висше образование: 2.Хуманитарни науки, професионално направление 2.1.Филология, научна специалност Руска литература.

Пловдив
22. 09. 2024 г.

Автор на становището:
/
/
проф. д.ф.н. Николай Нейчев